

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА**

Факультет природничий

**Кафедра зоології, біологічного моніторингу та
охорони природи**

**ФОРМУВАННЯ САМОСТІЙНОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЇ**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти
спеціальності 014.05 Середня освіта
(Біологія)
студента VI курсу 64 групи
Литвиненко Галини Олександрівни

Науковий керівник:
кандидат біологічних наук, доцент
Єрмошина Тетяна Вікторівна

Дата захисту _____

Результат захисту

за національною шкалою	кількість балів за 100 бальною шкалою	ECTS

Голова ДЕК _____
(підпис) (ПП)

Члени ДЕК _____
(підпис) (ПП)

(підпис) (ПП)

(підпис) (ПП)

(підпис) (ПП)

Секретар ДЕК _____
(підпис) (ПП)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні основи організації самостійної роботи в освітніх закладах	7
1.1. Самостійна діяльність як психолого-педагогічна діяльність	7
1.2. Самостійна робота як засіб формування самостійної діяльності учнів	16
РОЗДІЛ II. Методика формування самостійної пізнавальної діяльності учнів у процесі вивчення біології	23
2.1. Зміст і види самостійної роботи в курсі біології	23
2.2. Вплив самостійної роботи з біології на якість знань і розвиток самостійності учнів	42
РОЗДІЛ III. Використання матеріалу магістерської роботи при викладанні курсу біології в закладах освіти I–II рівнів акредитації	58
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ	77

ВИСНОВКИ

1. Самостійність – це психічний стан особистості, що включає в себе здатність ставити перед собою завдання; здатність утримувати в пам'яті кінцеву мету дії і організовувати свої дії у напрямку її досягнення; здатність здійснювати складні дії без сторонньої допомоги і співвідносити отриманий результат з первинним наміром.

Поступове наростання труднощів, пов'язаних з виконанням самостійної роботи відбувається за трьома напрямками: шляхом збільшення обсягу завдань і тривалості самостійної роботи учнів; шляхом ускладнення змісту завдання, а разом з тим розумових операцій і прийомів самостійної роботи, які необхідні для його вирішення; шляхом зміни і поступового зменшення обсягу допомоги з боку вчителя.

2. З'ясовано, що більшість учнів відносяться до самостійної роботи негативно або байдуже; як мотив виконання самостійної роботи в основному виступає можливість перевірити свої знання, а не можливість їх поповнити і поглибити, проявити самостійність; при виконанні самостійної роботи учням потрібний дуже детальний інструктаж; найбільш дієвими стимулами самостійної пізнавальної діяльності є цікаве завдання, посильне завдання, вимогливість вчителя.

3. Робота з розвитку самостійної діяльності здійснюється шляхом ускладнення завдань для самостійної роботи і шляхом зміни ролі керівництва вчителя при виконанні учнями цих завдань. З'ясовано, що найважче в роботі вчителя на сучасному етапі розвитку освіти навчитися організовувати самостійну діяльність класного колективу, поступово передавати учням чимало своїх функцій та ролі, і, не пригнічуючи ініціативи, керувати самостійною роботою учнів. Необхідно так будувати процес навчання, щоб він пред'являв досить високі вимоги до більш підготовлених учнів, забезпечуючи їх інтелектуальний розвиток і в той самий час створював

умови для успішного оволодіння знаннями і розвитку менш підготовлених учнів.

4. Виявлено 3 рівні самостійної пізнавальної діяльності. 1 рівень. Учень виконує завдання тільки так, як було пояснено раніше і тільки в тому випадку, якщо умова нового завдання збігається з попереднім. 2 рівень. Учень виконує завдання, незважаючи на можливі відмінності з попередніми завданнями, продумуючи план рішення з різноманітними доповненнями і поясненнями. 3 рівень. Учень самостійно виконує завдання, розглядаючи можливість вирішення даного завдання різними способами.

5. Для ефективної організації самостійної роботи учня вчитель повинен вміти спланувати пізнавальний процес учня і правильно вибрати спосіб вирішення завдання, при цьому велике значення приділяється добірці навчального матеріалу. Підвищення якості навчання тісно пов'язане з вдосконаленням методики організації занять. Особливе значення при цьому має розвиток пізнавального інтересу учнів до предмета, розуміння сенсу вивчення запропонованого матеріалу.

Розвитку пізнавальної активності школярів сприяє використання на уроці тексту та ілюстрацій із підручників, додаткового матеріалу, довідників, наукових і науково-популярних журналів і газет, а також цікаві демонстраційні досліди, презентації і інші засоби наочності.

6. Відмічено (на контрольному етапі) підвищення рівня самостійної діяльності школярів експериментальної групи, що підтвердило результативність використаної методики. Побудова процесу навчання, спеціально орієнтованого на розвиток уяви, мислення і самостійної діяльності, принципово змінює позицію учня – істотне місце починають займати ролі дослідника, творця, організатора своєї діяльності. Учень не бездумно приймає готовий зразок або інструкцію вчителя, а сам в рівній з ним мірою відповідає за свої помилки та успіхи, досягнення. Він бере активну участь в кожному кроці навчання – приймає навчальне завдання, аналізує способи її вирішення, висуває гіпотези, визначає причини помилок.

У школярів розвиваються критичне мислення, самоконтроль і самооцінка, що відображає досить високий рівень їх загальних здібностей.

Можливим шляхом залучення самостійної діяльності та ініціативності молодих людей як прояви особистісно-орієнтованого навчання є надання їм можливості працювати в системі альтернативних зразків. Таким чином, учні мають можливість здобувати знання в процесі самостійної пошукової діяльності

РЕЗЮМЕ

Литвиненко Г.О. Формування самостійної пізнавальної діяльності в процесі вивчення біології

Кваліфікаційна робота

Досліджено самостійно пізнавальну діяльність і відзначено позитивний вплив самостійної роботи на розвиток позитивної мотивації учнів, що сприяє підвищенню інтересу не тільки до виконуваної роботи, а й до самостійної роботи, а до біології як науки в цілому. Більшість учнів виявляли високу активність не тільки на самому уроці, але і при підготовці до нього. При виконанні завдань зазначалося прагнення досягти своєї мети, зосередженість. Надано рекомендації щодо використання матеріалів магістерської роботи у навчально-виховному процесі загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: Самостійно пізнавальна діяльність; самодіяльність; самостійна активність; самоорганізація; самоконтроль; самостійна робота.

РЕЗЮМЕ

Литвиненко Г.О. Формирование самостоятельной познавательной деятельности в процессе изучения биологии

Квалификационная работа

Исследована самостоятельная познавательную деятельность и отмечено положительное влияние самостоятельной работы на развитие положительной мотивации учащихся, что способствует повышению интереса не только к выполняемой работе, но и к самостоятельной работе, а к биологии как науки в целом. Большинство учеников проявляли высокую активность не только в самом уроке, но и при подготовке к нему. При выполнении заданий отмечалось стремление достичь своей цели, сосредоточенность. Даны рекомендации по использованию материалов магистерской работы в учебно-воспитательном процессе общеобразовательных учебных заведений.

Ключевые слова: Самостоятельно познавательная деятельность;

самодеятельность; самостоятельная активность; самоорганизация;
самоконтроль; самостоятельная работа.

SUMMARY

Litvinenko G.O. Formation of self-cognitive activity in the process of studying biology

Master's work

Independently studied cognitive activity and noted the positive impact of independent work on the development of positive student motivation, which increases interest not only in the work performed, but also in independent work, and in biology as a science in general. Most of the students showed high activity not only in the lesson itself, but also in preparation for it. When performing tasks, there was a desire to achieve his goal, concentration. Recommendations on the use of materials of master's work in the educational process of general educational institutions are given.

Key words: self-cognitive activity; amateur; self activity; self-organization; self control; independent work.